

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації
на тему «Економічна безпека фінансово-кредитних установ»
здобувачки наукового ступеня доктора філософії**

Черв'як Анни Володимирівни

з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»

1. Актуальність теми дослідження

Економічна безпека економічних суб'єктів та її забезпечення наразі перебувають у центрі наукових досліджень та є одним з найважливіших практичних завдань розвитку сучасних економічних відносин. Це пояснюється як зростаючим рівнем невизначеності макроекономічного середовища, зумовленого об'єктивним поглибленням ринкових основ функціонування вітчизняної економіки, так і підвищенням вагомості впливу політичних, інституційних, технологічних чинників на економічну сферу. При цьому складовою економічної безпеки держави виступає безпека фінансового сектора, яка формується, насамперед, за рахунок безпечної діяльності окремих його учасників – фінансових установ. Саме вони, внаслідок свого становища як фінансових посередників, в основі успішного функціонування яких лежать відносини довіри, у першу чергу відчувають на собі вплив усіх негативних факторів, що супроводжують економічні процеси.

Цим визначаються системна важливість забезпечення економічної безпеки фінансово-кредитних установ для досягнення економічної стабільності держави, а також комплексність та багатоаспектність означеної проблематики. До найбільш нагальних проблем у цій сфері відноситься поглиблення розуміння економічної безпеки фінансово-кредитних установ з точки зору відображення їх сутності та підвалин розвитку; систематизація загроз їх економічній безпеці із врахування сучасних тенденцій світової динаміки; розробка адекватних реальним вимогам методик оцінювання економічної безпеки фінансово-кредитних установ, що враховують різноманітність показників та факторів впливу; формування стратегічних засад гарантування їх економічної безпеки.

Вітчизняними та зарубіжними науковцями вже сформований певний науковий базис дослідження цих питань, але, з одного боку, цьому доробку бракує врахування специфіки функціонування окремих фінансово-кредитних установ, комплексності у визначенні інструментів впливу на їх економічну

безпеку, а з іншого боку, стрімкі зміни зовнішнього оточення, обумовлені, зокрема, світовою пандемією, є свідченням постійного оновлення загроз безпеці, джерелом яких стають навіть достатньо далекі від економіки чинники – епідеміологічні, біологічні, медичні.

Все вищезазначене є підтвердженням актуальності обраної теми дисертаційного дослідження Черв'як А. В. й зумовлює необхідність подальшого розвитку теоретичних та науково-методичних засад забезпечення економічної безпеки фінансово-кредитних установ.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Тематика проведеного здобувачкою дослідження узгоджується з державними та регіональними науковими програмами. Дисертаційну роботу було виконано на кафедрі фінансів, банківського бізнесу та оподаткування Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» у рамках наукового дослідження за темою: «Методичні засади обліку, аудиту та оподаткування суб'єктів господарювання в умовах трансформаційної економіки» (номер державної реєстрації 0117U003906), де авторкою обґрунтовано роль інформаційно-аналітичного забезпечення у формуванні системи забезпечення економічної безпеки фінансово-кредитних установ.

Результати дисертаційного дослідження також впроваджено у рамках прикладної держбюджетної науково-дослідної роботи за темою «Методологічні засади забезпечення соціально-економічної безпеки регіону» (номер державної реєстрації 0118U001096), де використано запропоновану здобувачкою систематизацію ознак загроз економічній безпеці фінансово-кредитних установ, які рекомендовані до застосування у процесі їх ідентифікації, та авторське бачення складових економічної безпеки фінансово-кредитних установ, ураховуючи складність та багатогранність цього поняття (довідка від 20.08.2021 № 01-11/1867).

3. Ступінь новизни основних результатів дисертації

Наукова новизна результатів, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні, визначається особистим авторським підходом до вирішення актуального науково-практичного завдання, що полягає у вдосконаленні засад забезпечення економічної безпеки вітчизняних фінансово-кредитних установ.

Удосконалено:

– науково-методичний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки фінансово-кредитних установ, в основу якого покладено скоринговий метод, який відрізняється використанням експоненційного згладжування та адаптивної моделі прогнозування Брауна, що дозволяє оцінювати поточний стан економічної безпеки фінансово-кредитної установи з одночасним його прогнозуванням на наступний період для оперативного визначення проблемних аспектів у діяльності фінансово-кредитної установи та своєчасного формування комплексу заходів з їх усунення;

– концептуальну модель механізму забезпечення економічної безпеки фінансово-кредитних установ, що поєднує виокремлення його мети, завдань та принципів з визначенням його внутрішньої будови як поєднання блоків державного регулювання, внутрішнього контролю, ідентифікації загроз за допомогою використання інформаційно-аналітичного забезпечення та оцінки рівня економічної безпеки фінансово-кредитної установи. Це дозволяє реалізовувати економічні інтереси фінансово-кредитної установи за мінімізації зовнішніх і внутрішніх загроз, розробляти дієві заходи з підвищення рівня її економічної безпеки;

– науковий підхід до формування стратегії забезпечення економічної безпеки фінансово-кредитних установ, який передбачає включення до неї оперативної (складається з життєво важливих елементів та швидко виявляє загрози) та комплексної (має розгорнуту форму та містить елементи для детального аналізу ситуації на перспективу) систем реагування на загрози, що забезпечує комплексність аналізу та сприятиме ефективному розвитку фінансово-кредитних установ в умовах невизначеності;

набули подальшого розвитку:

– зміст поняття «економічна безпека фінансово-кредитної установи» за рахунок виділення таких його аспектів, як стан, властивість, процес, здатність; акцентуванні уваги на захищеності економічних інтересів для забезпечення стабільного розвитку; диференціації визначень з урахуванням специфіки діяльності різних видів фінансово-кредитних установ, що дозволяє розширити практичний інструментарій забезпечення економічної безпеки фінансово-кредитних установ з позиції стійкого розвитку;

– спектр складових економічної безпеки фінансово-кредитних установ, який враховує сучасні погляди на функціональні напрями реалізації діяльності фінансово-кредитних установ й, на відміну від інших, включає такі елементи як комплаєнс, матеріально-силову та енергетичну безпеку, що

створює умови для більш комплексного забезпечення економічної безпеки фінансово-кредитних установ;

- наукові засади інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки фінансово-кредитних установ у частині класифікації інформації для цілей її гарантування та визначення етапів реалізації інформаційно-аналітичного забезпечення, що сприятиме підвищенню рівня якості та ефективності обробки наявних інформаційних масивів;

- науковий підхід до ідентифікації у рамках систему моніторингу загроз економічній безпеці фінансово-кредитних установ, яку доповнено показниками моніторингу інформаційної, техніко-технологічної та кадрової складових економічної безпеки, що у подальшому використовуються у запропонованій методиці оцінки рівня економічної безпеки.

4. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Теоретичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в узагальненні концептуальних положень, удосконаленні термінологічного апарату економічної безпеки фінансово-кредитних установ та розвитку науково-методичних підходів до її оцінювання, що є підґрунтям для формування ефективної системи забезпечення економічної безпеки фінансово-кредитних установ. Отримані результати теоретичних напрацювань можуть бути використані широким колом фахівців при розв'язанні проблем управління економічною безпекою фінансово-кредитних установ.

Дисертація характеризується єдністю змісту та дотриманням вимог щодо її оформлення, відповідає пункту 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 167: має встановлену вимогами структуру, містить наукові положення, що мають наукову новизну, суттєве значення у сфері забезпечення економічної безпеки фінансово-кредитних установ.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що основні теоретичні положення, методичні підходи й висновки дослідження доведені до рівня практичних рекомендацій й можуть бути використані для вирішення завдань, пов'язаних із оцінюванням економічної безпеки фінансово-кредитних установ та розробки стратегії її забезпечення. Вони доцільні для використання у практиці стратегічного й оперативного управління фінансово-кредитними установами різних видів.

5. Використання результатів роботи

Окремі наукові положення та практичні рекомендації дисертаційного дослідження використовуються Проектним офісом «Інтегрований розвиток міст в Україні II» у м. Полтава, а саме: враховано науково-методичні підходи щодо оцінювання стану економічної безпеки фінансово-кредитних установ під час розроблення Концепції інтегрованого розвитку міста «Полтава 2030» (довідка № 52/06 від 17.06.2021 року); АТ «Полтава-банк» взяв до уваги наукові та методичні положення дисертаційної роботи для вдосконалення пріоритетних напрямів політики із управління його економічною безпекою (довідка № 001-3/1807 від 01.07.2021 року); відділенням АТ «Альфа-Банк» були використані напрацювання автора щодо стратегії та механізму забезпечення економічної безпеки під час оптимізації стратегічного плану діяльності (довідка № 43 від 06.05.2021 року).

Основні наукові результати дисертаційного дослідження впроваджено в освітній процес Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» при викладанні навчальних дисциплін: «Сучасні наукові дослідження у галузі економічної безпеки», «Організація та управління фінансово-економічною безпекою банківських та фінансових установ», «Аналіз банківської діяльності», «Управління захистом комерційної таємниці в банківських і фінансових установах», «Банківська система» (довідка № 01-10/2129 від 22.09.2021 року).

6. Особиста участь автора в одержанні наукових і практичних результатів

Дисертаційна робота виконана на кафедрі фінансів, банківського бізнесу та оподаткування, науковий керівник доктор економічних наук, професор, ректор Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Онищенко В. О.

Дисертаційна робота є самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею. Науковий рівень дисертації відповідає вимогам пункту 12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії. Всі наукові результати, що виносяться на захист й висвітлені у дисертації, одержані особисто здобувачкою. Що стосується наукових праць, які виконано у співавторстві, то у роботі використано лише ті положення та ідеї, які є результатом власних досліджень здобувача.

Розглянувши звіт подібності щодо перевірки на плагіат, рецензенти дійшли висновку, що дисертаційна робота Черв'як А. В. є результатом

самостійних досліджень здобувача і не містить елементів плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

7. Перелік публікацій за темою дисертації із зазначенням особистого внеску здобувача

За результатами досліджень опубліковано 15 наукових праць, у тому числі, 5 статей у наукових фахових виданнях (з них 1 стаття у фаховому виданні України категорії «А», що входить до наукометричної бази Web of Science Core Collection); 2 статті у наукових виданнях іноземних держав, з яких 1 - у виданні, що входить до міжнародної наукометричної бази Scopus, 8 тез доповідей в збірниках матеріалів конференцій. Загальний обсяг публікацій – 4,38 д.а., з яких особисто автору належить 2,19 д.а.

Стаття у науковому періодичному виданні іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу (прирівняно статтю, що опублікована у науковому фаховому виданні України категорії «А», та статтю у науковому виданні іноземної держави, що входить у наукометричну базу Scopus):

1. Cherviak A.V., Onyshchenko V. O., Khudolii Y. S. Peculiarities of ensuring economic bank security in terms of financial instability. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2016. № 20 (1). Р. 4-12. (Web of Science, збірник наукових праць групи А фахових видань України). *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано актуальність використання в системі забезпечення економічної безпеки банківських установ кореляційно-регресійного аналізу з виявленням щільності зв'язку між досліджуваними елементами, що дозволяє розробити дієвий комплекс заходів.*

2. Cherviak A., Onyshchenko V., Sivitska S. Construction industry in Ukraine credit analysis. *International Journal of Engineering and Technology (UAE)*. 2018. № 3.2 (7). Р. 280–284. (Scopus). *Особистий внесок здобувача: досліджено роль банківського кредитування (на основі будівельної галузі), проаналізовано ризики та загрози кредитування будівельної галузі для економічної безпеки фінансово-кредитних установ.*

Статті у наукових фахових виданнях України:

3. Черв'як А.В. Методика оцінювання економічної безпеки фінансово-кредитних установ. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. №4 (3). С. 196-201.

4. Cherviak A.V., Onyshshenko V.O., Sivitska S.P. Covid-19 and its impact on Ukrainian economy. *Економіка і регіон*. 2021. № 1(80). P. 6-14. *Особистий внесок: визначено основні аспекти впливу пандемії на рівень економічного розвитку країни у контексті забезпечення економічної безпеки фінансово-кредитних установ в період економічної та соціальної нестабільності.*

5. Cherviak A. Mathematical forecasting models in the financial institutions' economic security system. *Економіка і регіон*. 2021. № 2(80). P. 82-85.

6. Черв'як А.В. Міжнародний досвід з контролю за діяльністю фінансово-кредитних установ як основа їх економічної безпеки. *Економіка та суспільство*. 2021. №24. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/685>.

Стаття в інших наукових виданнях зарубіжних країн:

7. Cherviak A., Onyshshenko S., Sivitska S., Shapovalova O. Information Systems Protection in Financial Institutions. *International Journal of Engineering and Technology (UAE)*. 2018. № 4.8.(7). P. 856-859. *Особистий внесок: на основі оцінки розвитку інформаційного середовища діяльності фінансово-кредитних установ та виявленої тенденції до зростання кібер-загроз обґрунтовано доцільність моніторингу та аналізу інформаційної складової економічної безпеки фінансово-кредитних установ.*

Публікації у збірниках матеріалів наукових конференцій:

8. Cherviak A.V., Onyshchenko V.O., Sivitska S.P. Information technologies at protection system of economic safety of financial institutions. I Міжнародна науково-практична конференція «*TECHNOLOGY, ENGINEERING AND SCIENCE – 2018*», м. Полтава-Лондон, 24-25 жовтня 2018 р. Лондон: ПолтНТУ, 2018. С. 85–87. *Особистий внесок: доведено актуальність забезпечення необхідного рівня з захисту інформаційних технологій у системі забезпечення економічної безпеки фінансово-кредитних установ.*

9. Черв'як А.В. Захист інформації фінансових установ. III Всеукраїнська науково-практична конференція «*Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти*», м. Ужгород, 19 листопада 2018 р. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. С. 353-356.

10. Черв'як А.В., Онищенко В.О. Значення фінансових посередників у забезпеченні фінансової стабільності національної економіки. *Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність*: матеріали III Міжнародна науково-практична конференція, м. Полтава, 15 травня 2019р. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2019. Ч.1. С. 26-28.

Особистий внесок: на основі проведеного аналізу розвитку фінансового сектору, визначено важливість забезпечення економічної безпеки фінансово-кредитних установ як складової стабільності національної економіки.

11. Черв'як А.В., Онищенко В.О., Сівіцька С.П. Вплив діджиталізації на економіку країни. Міжнародний науковий форум «*NEW ECONOMICS - 2019*», м. Київ, 14-15 листопада 2019 р. Київ: Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2019. С. 93-97. *Особистий внесок: досліджено сучасні тенденції розвитку новітніх технологій та роль діджиталізації у забезпеченні економічної безпеки фінансово-кредитних установ, як складової розвитку національної економіки.*

12. Черв'як А.В. Аналіз проявів кіберзлочинності в Україні. III Міжнародна учнівсько-студентська конференція «*Молодіжна наука у контексті суспільно-економічного розвитку країни*», м. Черкаси, 22 листопада 2019 р. Черкаси: Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2019. С. 206-208.

13. Cherviak A.V., Onyshchenko V.O., Sivitska S.P. Internet services in banking innovative development. XIII Міжнародний бізнес-форум «*Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні*», м. Київ, 20 березня 2020 р. Київ: Київський національний торговельно-економічний університет, 2020. С.162-164. *Особистий внесок: визначено роль та ризики інтернет сервісів у діяльності банківських установ та їх вплив на рівень економічної безпеки фінансово-кредитних установ.*

14. Cherviak A.V., Onyshchenko V.O., Sivitska S.P. Economics' security digital component value in terms of pandemic. VI Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція з міжнародною участю «*Економічна безпека: держава, регіон, підприємство*», м. Полтава, 21 грудня 2020 р.-21 січня 2021 р. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2021. С. 7-8. *Особистий внесок: виділено у системі складових економічної безпеки діджитал-компонент, його роль та вплив на економічну безпеку фінансово-кредитних установ в умовах пандемії.*

15. Cherviak A., Onyshchenko V. The forecasting role in the financial institutions' economic security system. *11th International Conference on Engineering, Project, and Production Management*, Bialystok, 19-21 September 2021, On-line. Bialystok: Bialystok University of Technology, 2021. P. 76. *Особистий внесок: визначено роль прогнозування у процесі забезпечення економічної безпеки фінансово-кредитних установ.*

8. Апробація основних результатів дослідження на міжнародних та всеукраїнських конференціях

Основні положення та результати наукового дослідження доповідались та отримали схвальну оцінку на:

1. I Міжнародній науково-практичній конференції «TECHNOLOGY, ENGINEERING AND SCIENCE – 2018» (Лондон-Полтава, 2018 р.).
2. III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти» (Ужгород, 2018 р.).
3. III Міжнародній науково-практичній конференції «Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність» (Полтава, 2019 р.).
4. Міжнародному науковому форумі «NEW ECONOMICS - 2019» (Київ, 2019 р.).
5. III Міжнародній учнівсько-студентській конференції «Молодіжна наука у контексті суспільно-економічного розвитку країни» (Черкаси, 2019 р.).
6. XIII Міжнародному бізнес-форумі «Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні» (Київ, 2020).
7. VI Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції з міжнародною участю «Економічна безпека: держава, регіон, підприємство» (Полтава, 2020).
8. 11th International Conference on Engineering, Project, and Production Management (Poland, Bialystok, 2021).

Дисертаційна робота Черв'як Анни Володимирівни на тему «Економічна безпека фінансово-кредитних установ» є завершеною самостійно виконаною науковою працею, в якій розв'язано конкретне наукове завдання, пов'язане з розвитком науково-методичних засад забезпечення економічної безпеки фінансово-кредитних установ, що за своїм змістом відповідає спеціальності 051 «Економіка». За своєю актуальністю, теоретичною та практичною цінністю, змістом та оформленням дисертація відповідає вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» (постанова Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року №261 зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року №283), «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 зі змінами від 21 жовтня 2020 року №979 та змінами від 09 червня 2021 року №608).

Відповідно до вищезазначеного, доцільно рекомендувати дисертацію Черв'як Анни Володимирівни на тему «Економічна безпека фінансово-кредитних установ» до публічного захисту у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 051 «Економіка» після її утворення рішенням МОН України та опублікування на сайті МОН України відповідного наказу.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, банківського
бізнесу та оподаткування Національного
університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

Світлана ЄГОРИЧЕВА

Кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківського
бізнесу та оподаткування Національного
університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

Людмила СВИСТУН

Людмила Свістун
Пректор з наукової та
міжнародної роботи

Світлана Свістун